

Ayn (ع) Vakf İşaretinin Sûre İçi Bölümleri Konumlandırılmadığı Belirleyiciliği (Mushafta ve Mehmet Okuyan'ın Meâl-Tefsir Adlı Eserinde el-A'râf Sûresi Bağlamında)

Dr. Yavuz Tuğberk | orcid.org/0000-0001-8592-3661 | yavuztugberk@hotmail.com

Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

<https://ror.org/047g8vk19>

Öz

Mevcut Mushaf bugünkü şeklini alana kadar birçok aşama geçirmiştir. Noktalanması, harekelenmesi, vakf harflerinin/işaretlerinin konulması, âyetlere numara verilmesi, sûre isminin ve cüz numarasının belirtilmesi bu serencâmın görüntülerindedir. Mushafta âyetlerde durulması veya geçilmesi gereken yerleri belirtmek üzere konulan durak harflerinin/işaretlerinin hepsine Muhammed b. Tayfur es-Secâvendî'ye nispet edilerek "secâvend" ismi verilmiştir. Bu harfler içerisinde yer alan ayn (ع) vakf işaretinin sûre içindeki konuların bitimine delalet ettiği görüşü yaygınlık kazanmıştır. Kur'ân'ı anlama yolundaki ilk müracaat kaynaklarımızdan olan ve sayıları 300'ü geçen meâllerin çoğunluğu âyetleri tek tek anlamlandırmaya çalışırken bir kısmı da sureleri âdetâ paragraflar şeklinde bölümlenme usûlünü tercih etmişlerdir. Konulu tefsir yöntemlerinden biri olan bu yöntemde sûre içindeki konunun başlangıç ve bitiş yeri ile âyetleri gruplandırmada ayn (ع) durağına mutlak anlamda bağlılığın gerekliliği gözden geçirilmesi gereken bir meseledir. Âyetlerin mânâsına ve muhtevasına göre gruplandırılmasında kıssa, mev'iza, siyak ve sibak bağlamı harf ve işaretlerin yönlendirmesine nazaran daha güvenilir olacaktır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Kur'ân, A'raf Suresi, Vakf, Meâl, Mehmet Okuyan.

Atıf Bilgisi

Tuğberk, Yavuz. "Ayn (ع) Vakf İşaretinin Sûre İçi Bölümleri Konumlandırılmadığı Belirleyiciliği (Mushafta ve Mehmet Okuyan'ın Meâl-Tefsir Adlı Eserinde el-A'râf Sûresi Bağlamında)". *Nisar* 2 (Mayıs 2023), 39-66.

Geliş Tarihi	28.12.2022
Kabul Tarihi	27.02.2023
Yayın Tarihi	31.05.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	nisardergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

ξ Determination of the Foundation Signal in Positioning Internal Sections (in the Context of al-A'raf Period in Mushaf and Mehmet Okuyan's Work Titled Meal-Tafsir)

Dr. Yavuz Tuğberk | orcid.org/0000-0001-8592-3661 | yavuztugberk@hotmail.com

Erciyes University, Faculty of Theology, Department of Tafsir, Kayseri, Türkiye

<https://ror.org/047g8vk19>

Abstract

The present Mushaf has gone through many stages until it took its present form. Punctuation, movement, placing stop letters/marks, numbering the verses, specifying the surah name and juz number are among the images of these stages. It was given the name "sajavend" by referring to Muhammad b. Tayfur es-Secâvendi. It has become widespread that the ξ foundation sign in these letters indicates the end of the subjects in the surah. While the majority of the translations, which are one of our first reference sources for understanding the Qur'an and whose number exceeds 300, were trying to make sense of the verses one by one, some of them preferred the method of segmenting the suras in the form of paragraphs. In this method, which is one of the methods in thematic tafsir, the necessity of absolute adherence to the ξ stop in grouping the verses with the beginning and ending place of the subject in the surah is an issue that needs to be reviewed. In grouping the verses according to their meaning and content, the context of parable, maw'iza, siyak and sibak will be more reliable than the orientation of letters and signs.

Keywords

Tafsir, Qur'an, Surah A'raf, Foundation, Meal, Mehmet Okuyan.

Citation

Tuğberk, Yavuz. "Ayn (ξ) Vakf İşaretinin Sûre İçİ Bölümleri Konumlandırmadaki Belirleyiciliği (Mushafta ve Mehmet Okuyan'ın Meâl-Tefsir Adlı Eserinde el-A'râf Sûresi Bağlamında)". *Nisar 2* (Mayıs 2023), 39-66.

Date of Submission 28.12.2022

Date of Acceptance 27.02.2023

Date of Publication 31.05.2023

Peer-Review Double anonymized - Two External

Ethical Statement It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Plagiarism Checks Yes - Turnitin

Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	nisardergisi@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Kendisine Kur'ân indirilen ve onun kıraatini tertil ile yapması istenen Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur'ân'ı en güzel okuyan kişiydi.¹ Bu hakikatle beraber Hz. Peygamber'in Kur'ân'ı nasıl okuduğu ve bu okumasında mevcut Mushaftaki durak yerlerinde vakf yapılıp yapılmadığı önem arz etmektedir.

Hz. Ümmü Seleme'den ve Enes'ten gelen rivâyetlere göre Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur'ân kıraatinde âyetlerin başlarında, daha çok ise âyetlerin sonlarında özellikle de (el-Vâkıa, eş-Şuarâ sûreleri gibi) kısa âyetli sûrelerde dura dura, âyetlerin arasını aç aç okurdu ve med yapardı. Yani kıraatinde acele etmez, harf harf okur ve vakf yapardı. Ashâb ise İbn-i Ömer ve İbn Abbas'ın dediği gibi- Hz. Peygamber'den (s.a.v.) Kur'ân'ı öğrendiği gibi vakfedilecek yerleri de öğreniyordu.² Özellikle *باب ما جاء كيف كانت قراءته النبي* başlığı içerisinde gelen bu rivayetlerde Hz. Peygamber'in kıraatiyle ilgili olarak geçen *يقطع قراءته* ifadesi dikkat çekmektedir.³ Dolayısıyla Allah Rasulü vakf yapmaktadır ve fakat bugünkü manada vakf işaretlerinin bulunduğu yerlerde veya ayetlerdeki konu bütünlüğünü gözleterek vakf edip etmediğine dair bir rivayet bulunmamaktadır.

Bu makalede vakf işaretlerinden biri olan ayn (ع) durağının konulma gerekçesine tamamiyle uygun olup olmadığı es-Secâvendî'nin Mushaf'a koyduğu ayn durak yerlerinin ve buna paralel olarak Mehmet Okuyan'ın mealindeki âyet bölümlemesinin doğruluğu el-A'raf suresi bağlamında ve siyak-sibak çerçevesinde ele alınacaktır.

1. Vakf

Vakf (وقف) sözlükte *sebat, tutulmak, kalmak veya hareketten sonra sükun* manasında *guud (قعود)* ve *culûsun (جلوس)* zıddıdır.⁴ İstilahta ise kısaca konuşmanın (âyetlerin okunması durumunda okumanın) kesilmesi anlamındadır.⁵ Cezerî (öl. 833/1429) vakfı şöyle tanımlamıştır: “*Vakf, okumayı sonlandırma niyeti olmaksızın ve tekrar gerek durduğu kelimenin sonrasından gerekse öncesinden başlamak niyetiyle bir kelime üzerinde nefeslenecek*

¹ en-Nahl, 16/44, 89; en-Neml, 27/91, 92; el-Müzzemmil, 73/4.

² Ebî Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî* (Beyrut: Dâr-u İbn Kesîr, 2002), 1287; Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. İsmail en-Nehhâs, *el-Kat' ve'l-i'tinâf*, thk. Abdurrahman b. İbrahim el-Matrûdî (Riyad: y.y., 1992), 12, 14.

³ Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *Câmiu'l-Kebir*, thk. Beşşar Avvad (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1996), 5: 41, 42, 45.

⁴ Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzur, *Lisânu'l-Arap*, thk. Abdullah Ali el-Kebir, Muhammed Ahmed Hasebullah (Kahire: Dâru'l-Meârif, t.y.), “vegafe”, 4898.

⁵ Ebî Bekr Muhammed b. Kasım b. Beşşar el-Enbârî, *İzâhu'l-vakfe'l-ibtidâ fî Kitâbillâhi Azze ve Celle*, thk. Muhyiddin Abdurrahman Ramazan (Dımaşk: y.y., 1971), 33-34.

kadar bir müddet sesi kesmeye denir.”⁶ Ayrıca vakf, Kur’ân okuma esnasında, genellikle nefes almak maksadıyla bir kelimeyi devamında gelen kelimedenden ayırmak veya üzerinde durulan kelimedenden yahut öncesinden veya sonrasında başlayarak okumaya devam etmektir.⁷

1.1. Vakf Çeşitleri

Kiraat ilminin önemli meselelerinden biri olan vakfın hangi kısımlara ayrıldığı bu alanda eser vermiş âlimlerce farklı yorumlanmıştır.⁸ Mesela Zerkeşî (öl. 794/1392) *el-Burhan* adlı eserinde Ebû Yusuf’un (öl. 182/798) vakıfları tam, nâkıs, hasen ve kabih olarak ayırdığını zikretmiştir.⁹ Bu alanda eser verenulemâdan Ebû Amr ed-Dânî (öl. 444/1053) vakfı “vakf-ı tam, vakf-ı kâfi, vakf-ı hasen ve vakf-ı kabih” şeklinde dörde taksim etmiştir.¹⁰ Vakf ve ibtidâ ile ilgili birçok eser verilmiş olmasına rağmen İslam ülkelerinde okunan ve basılan Kur’ân’larda Muhammed b. Tayfur es-Secâvendî’nin (öl. 560/1165) geliştirmiş olduğu vakf sistemi uygulanmıştır.¹¹ Hatta bu durak işaretlerine onun adına nispetle “Secâvend” denilmiştir.

Ancak burada dikkat çekilmesi gereken bir durum vardır. Secâvendî eserinde sadece altı harfle (م, ط, ج, ز, ص, لا) ilgili vakf bilgisi vermiştir.¹² Müellif bu harflerden m için vakf-ı lâzım, ط için vakf-ı mutlak, ج vakf-ı caiz, ز vakf-ı mücevvez, ص için vakf-ı murahhas ve لا için ise بعلمه ifadesini kullanmıştır. Fakat bugün elimizde bulunan Mushaflarda yukarıdaki harfler dışında ق, ف, ك, ح, ط, ج, ز, ص, ل harf ve kelimeleri de yazmaktadır.¹³

Secâvendî’den sonra icat edilip Mushaf’a eklenmesi muhtemel olan vakıf işaretlerinden birisi ع’dir. Bu vakfın neye delalet ettiği şöyle ifade edilmiştir:

علامة على الر كوع يعنى ان كان القارئ فى الصلاة و اراد ان ير كع فامنا سب له ان ير كع فى تلك : ع
العلامة لا نها اشارة الى تمام القصة و الموعظة¹⁴

⁶ Ebû'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf el-Cezerî, *en-Neşr fi'l-kirâati'l-aşr* (Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, t.y.),24.

⁷ Muhammed Coşkun, *Mushaf Basımına Yansyan Yönüyle Secavendi'nin Vakf Sisteminin Yeniden Okunması Eleştiriler-Teklifler* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 15.

⁸ Ebû Abdillâh (Ebû Ca'fer) Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî, *İlelu'l-vukûf*, thk. Muhammed b. Abdullah el-İdfî (Beyrut: Mektebetü'r-Rüşd, 2006), 9-12.

⁹ Ebû Abdillâh Bedrüddin Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Türkî el-Mısırî el-Minhâcî ez-Zerkeşî, *el-Burhan fi ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Yusuf Abdurrahman el-Meraşlî (Beyrut: Dâru'l-Marife, 1990), 1/509.

¹⁰ Ebû Amr Osman b. Said Osman ed-Dânî, *el-Müktefâ fi'l-vakf ve'l-ibtidâ*, thk. Cemaleddin Muhammed Şeref (Kahire: Dâru's-Sahabe, 2006), 18-30.

¹¹ Secâvendî hakkında geniş bilgi için bkz. Tayyar Altıkulaç, “Muhammed Tayfûr Secâvendî, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 36/268-269.

¹² Secâvendî, *İlel*, 169.

¹³ Abdurrahman Çetin, “Vakf ve ibtidâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 42/461-463.

¹⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'ân-ı Kerim*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 610.

ξ : Rükû alâmetidir. Yani kıssa ve mev'izanın tamamlanması sebebiyle namazda Kur'ân okuyan birisinin bu işaretin geldiği yerde rükû etmesi uygundur.

Bu tanımda iki hususa işaret edilmektedir. Birincisi, işaretin rükûya delalet etmesidir. İkincisi ise kıssa ve mev'izanın yani konunun bu işaretle tamamlanmasıdır. İşte bizim hakikat olup olmadığını inceleyeceğimiz mesele de ξ işaretinin tam manasıyla konunun tamamlandığı yerlerde yer alıp almadığı ve örneklem aldığımız eserdeki¹⁵ bölümlerinin bu durak yerlerindeki konuyla birlikteliğinin veya ayrılığının doğruluğu olacaktır.

2. Siyak ve Sibak

Siyak “sâka” fiilinin mastar kalıbında bir kelime olarak bir şeye tâbi olmak, sevk etmek, sürmek, ruhunu çıkarmak, ecel vakti, sözün gelişi, konuşmanın akışı gibi anlamlara gelmektedir.¹⁶ Sibak ise “öne geçmek, önde olmak, yarışmak” manalarına gelen bir kelimedir. Bu iki kavramı “siyak-sibak” terkihi olarak kavramlaştırdığımızda herhangi bir sözde şu manalar kastedilmiş olmaktadır:

- Bağlam, konteks,
- Sözde baş ve son uygunluğu, tutarlılığı,
- Sözün gelişi, sözün öncesinin sonrasına olan uygunluğu,
- Sözlerin uygun bir şekilde birbirini takip etmesi,
- Sözün hangi anlamda kullanıldığını tespit etme durumu.¹⁷

3. Mehmet Okuyan'ın “Kur'ân Meâl-Tefsir” Adlı Eseri

Müellif 1965 yılında Trabzon Çaykara'da dünyaya gelmiştir. 1987'de 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmuş, 1988 yılında aynı fakültede Tefsir Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak göreve başlamıştır. 1990 yılında Yüksek Lisansını, 1994 yılında da Doktora çalışmasını tamamlamıştır. Doçent ünvanını 2002, Profesör ünvanını ise 2008 yılında almıştır. Halen 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'nda çalışmalarına devam etmektedir.¹⁸

Müellifin “Kur'ân Meâl-Tefsir” adlı eseri Haliç Üniversitesi Yayınları'ndan çıkmış ve beşinci baskısını yapmıştır.¹⁹ Bu meâlin yazılma gerekçesi olarak müellif alandaki parçacı

¹⁵ Makalede müellif kelimesiyle kastedilen Mehmet Okuyan, eser kelimesiyle kastedilen de müellifin sonraki başlık altında değinilecek olan meâl-tefsiridir. Müellif hakkında genel bilgiler için bkz. <https://personel.omu.edu.tr/mehmetok>.

¹⁶ Muhammed b. Ebû Bekr er-Râzî, *Muhtaru's-Sıhah*, thk. Muhammed Hatır (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1995), 157; Şemsettin Sami, *Kamûs-u Türkî*, nşr. Ahmet Cevdet, (İstanbul: 1996), 754.

¹⁷ Ahmet Nedim Serinsu, *Kur'ân ve Bağlam* (İstanbul: Şule Yay., 3. Baskı, 2018), 217.

¹⁸ Mehmet Okuyan, *Meâl-Tefsir*, (İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları, 2021), IX-XI.

¹⁹ Mehmet Okuyan, *Meâl-Tefsir*, (İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları, 2021), IX-XI.

bakış açısının çıkardığı sorunları gidermek; diğer meâl-tefsirlerden farklı yönünün ise bir âyetin diğer âyetlerle okunmasını sağlayacak bir ağ barındırması olarak ifade etmiştir.²⁰

Her sûre başında sûre ismi ve anlamı, âyet sayısı, nerede inzal edildiği, nüzul sırası gibi bilgiler yer almıştır.²¹ Eserde dipnot gayet işlevsel kullanılmıştır. Bir dipnotta ana metinde geçen âyetin daha iyi anlaşılması için hangi sûrenin kaçınıcı âyetiyle birlikte okunması gerektiği, benzer mesajlar ve izah isteyen hususlarda bilgiler yer almıştır.²² Dipnotlarda sıkça âyet içerisindeki sebep-sonuç ilişkisine vurgu yapılmıştır.²³ Sûre içinde âyetler konu bütünlüğüne göre kendi içinde bölümlenmiştir. Her bölümün başında o bölümün ana meseleleri sıralanmıştır.

4. el-A'raf Sûresinin Genel Görünümü

206 âyetten oluşan el-A'raf sûresi Mushafta yedinci sırada yer almasına karşın nüzul dönemi itibariyle muhtemelen Sâd sûresi ile el-Cin sûresi arasında, Mekke'de ve şirk eleştirisinin yoğun olduğu 614-615 yıllarında, 39. sırada indirilen bir sûredir.²⁴ Sûre, iniş sıralamasında kendisinden hemen önce yer alan Sâd sûresi gibi huruf-u mukattaa ve Kur'ân'a atıf ile başlamakta, fakat nebevî davetin bu aşamasına uygun yeni bir program ortaya koymaktadır. Bu sûrenin indiği döneme kadar Tevrat ve İncil için kullanılan Kitap kelimesi bu sûreye kadar inzal edilen sureler içerisinde ilk kez bir sûre için kullanılmaktadır. Önceki sûrelerde Arap toplumlarında indirilmiş Peygamber kıssalarına yer verilmişken bu sûrede İsrailoğulları peygamberlerine de yer verilmektedir. İlk kez bu sûrede tam ve tafsilatlı kıssalar anlatılmaktadır.²⁵ Yine bu sûrede Muhammedî davetin mesajı ile Ehl-i kitab'ın kitaplarında yer alan müjdenin ilişkisi ortaya konularak bu mesajın evrenselliği ilk kez ifade edilmektedir.²⁶ Kureyşlilerin "Biz bu putlara tapınmayı atalarımızdan gördük, onlardan öğrendik." şeklindeki gerekçeleri ilk kez eleştirilmektedir.²⁷ Nüzul süreci dikkate alındığında Kur'ân'da ilk kez helal-haram konusuna

²⁰ Okuyan, *Meâl-Tefsir*, VII.

²¹ Mesela el-Furkan sûresinin hemen başında şu bilgiler vardır: "Mekke döneminde indirilen, 77 âyetten oluşan, adımı ilk âyette 'ayırın, ölçü' anlamındaki el-furkan kelimesinden alan Furkân sûresi inişte 40., Mushaf sırasında ise 25. sûredir." Okuyan, *Meâl-Tefsir*, 358.

²² Bkz. Okuyan, *Meâl-Tefsir*, 6. sayfadaki 6. dipnot, 44. sayfadaki 7. dipnot, 122. sayfadaki 2. dipnot.

²³ Mesela 269. sayfadaki 8. dipnotta şu cümleler yer almaktadır: "İnsana isabet eden kötülükler onların yaptıklarının karşılığı olarak belirtilmekte, alay ettikleri şeyin kendilerini kuşatmasında alaycılık "sebe" kuşatılmak "sonuç" olarak verilmektedir." Okuyan, *Meâl-Tefsir*, 269.

²⁴ Ebî Amr ed-Dânî el-Endülüşi, *el-Beyan fi addi âyi'l-Kur'ân*, thk. Ganim Gaddûri el-Hamed (Kuveyt: y.y., 1994), 155; Muhammed Âbid el-Câbirî, *Fehmu'l-Kur'ân* (Nüzul Sırasına Göre Tefsir), çev. Muhammed Coşkun (İstanbul: 2017), 1/255-259.

²⁵ Bu sûreden önce inzal olan sûrelerde Medyen, Eyke, Sebe, Tübbâ, Yunus, Lut vb. Arap kavimlerine gönderilmiş peygamberler anlatılmıştı. Bu sûrede ise sûrenin 103 ile 172. âyetleri arasında teferruatlı bir şekilde İsrailoğlu peygamberi Hz. Musa kıssasına yer verildi.

²⁶ Sûrenin 157 ve 158. âyetleri.

²⁷ Sûrenin 94 ile 102. âyetleri arası.

değ inilmektedir.²⁸ Bu sûreden önce indirilen sûreler tevhid, nübüvvet ve ahiret gibi inanç merkezli konulardan bahsederken el-A'raf sûresiyle birlikte ahlak eksenini/konusu da artık Kur'ân'da yerini almaya başlamaktadır.²⁹

4.1. el-A'raf Sûresindeki Âyetlerin Konu Bütünlüğü Açısından Bölümlemesi

Kur'ân, içerik itibariyle konularına göre ayrılarak inzal edilmiş veya Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından mânâ itibariyle tasnife tabi tutulmuş bir kitap değildir. Bu durum onu, insan eliyle oluşturulmuş kitaplardan ayırmaktadır. Böyle bir vakıa karşısında Kur'ân'ı âyet âyet değil de pasaj pasaj veya konu konu anlama hedefi olan bir kişi Mushaf'ın mevcut haliyle –resm ve şekliyle- bu hedefine ulaşabilecek midir? Mushafta yer alan duraklar, vakıflar ve bunlar içerisinde özel bir görevi olan işaretler bize bu imkanı tanıyabilecek midir?

Bu ve bunun ile ilgili sorulara el-A'raf sûresi ışığında cevaplar bulmaya çalışılacaktır. el-A'raf sûresinde bir konunun bitip diğer konunun başladığına delalet ettiği düşünülen ξ durakları Mushafta şu âyetlerin sonuna yerleştirilmiştir: 10, 25, 31, 39, 47, 53, 58, 64, 72, 84, 93, 99, 108, 126, 129, 141, 147, 151, 157, 162, 171, 180, 188. Dolayısıyla sûre toplamda 23 pasaja ayrılmıştır. Bu bölümlemede yer alan âyet gruplandırmaları ise durak yerlerine göre şöyle olacaktır: 1-10, 11-25, 26-31, 32-39, 40-47, 48-53, 54-58, 59-64, 65-72, 73-84, 85-93, 94-99, 100-108, 109-126, 127-129, 130-141, 142-147, 148-151, 152-157, 158-162, 163-171, 172-180, 181-188, 189-206.

Okuyan ise meâl-tefsirinde bu sûreyi şu âyetler arasında gruplandırmıştır: 1-9, 10-25, 26-39, 40-53, 54-58, 59-72, 73-84, 85-93, 94-102, 103-129, 130-141, 142-147, 148-159, 160-171, 172-188, 189-206. Dolayısıyla sûredeki konu ve kıssalar 16 bölüm halinde yorumlanmıştır.³⁰ Aşağıdaki bölümlerde Mushafta ve ele aldığımız meâlde mevcut bölümlemelerin kritiği ve bizim tercihimize göre oluşturulabilecek yeni pasajlar yer alacaktır.

1. Bölüm: Birinci gruplandırmadaki ilk ξ durağı Mushafta sûrenin 10. âyetinin sonundadır. 1.-10. âyetler arasında Kur'ân'ın inzal sebebi, ona uymanın gerekliliği, birçok neslin helak edildiği, istisnasız herkesin hesap günü sorgulanacağı, adalet terazisinin hakka uygun tartacağı ve böylece kimilerinin sevaplarının ağır kimilerinin de hafif geleceği, buna göre bir karşılık verileceği anlatılmaktadır. 10. âyette ise sibakta geçen ahiretle ilgili konu terkedilerek insanın yeryüzüne yerleştirilmesinden, orada sağlanan geçim vasıtalarından ve bütün bunlara karşın çok az şükredildiğinden bahsedilmiştir. Dolayısıyla ilk dokuz âyette konu tamamlanmaktadır ve durak işaretinin yeri burası

²⁸ Sûrenin 32. ve 33. âyetleri.

²⁹ Sûrenin 31. âyeti. Bkz. Ebî Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Tefsiru't-Taberî*, thk. Abdullah b. Abdul Muhsin et-Türki (Kahire: y.y., 2001), 10/152-154.

³⁰ Okuyan, *Meâl-Tefsir*, 150-175.

olmalıdır. Bu açıdan müellifin bölümlemeyi dokuzuncu âyetle bitirmiş olması daha isabetlidir.³¹ Bu bölümün aşağıdaki âyetlerden oluşması tercih edilebilir.

“Elif-lâm-mîm-sâd. Bu, kendisiyle insanları uyarman, inananlara öğüt vermen için sana indirilen bir kitaptır. Artık bu hususta kalbinde bir sıkıntı olmasın. Rabbinizden size indirilene uyun; O'nu bırakıp da başka önderlerin ardından gitmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz! Nice ülkeler var ki onları helâk ettik. Azabımız onlara geceleyin yahut gündüz istirahat ederlerken geliverdi. Azabımız onlara gelip çattığında, “Biz gerçekten zalim kişilermişiz!” diye yakınmaktan başka söyleyecekleri söz kalmadı. Elbette kendilerine peygamber gönderilen kimseleri de, gönderilen peygamberleri de mutlaka sorgulayacağız. Ve onlara (olup bitenleri) tam bir bilgi ile mutlaka anlatacağız. Biz (olup bitenlerden) uzakta değiliz. O gün ölçü-tartı haktır. Artık kimin tartıları ağır gelirse işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Kimin de tartıları hafif gelirse işte onlar, âyetlerimize karşı haksızlık ettiklerinden dolayı kendilerini ziyana sokanlardır.” (1-9)³²

2. Bölüm: Girizgahı 10. âyette yapılan insanoğlunun yeryüzüne yerleştirilmesiyle ilgili konu Hz. Âdem'in yaratılışı, meleklerin onun üstünlüğünü kabulü, İblis'le geçen diyaloglar, Hz. Âdem ve eşinin İblis'in vesvesesiyle yasak ağacın meyvesinden yemeleri, yaptıkları hatayı anlayan Hz. Âdem ve eşinin tevbeleri ve Allah'ın onları yeryüzüne göndermesi 25. âyetin sonuna kadar anlatılmıştır. Mushafta durak işareti konunun tamamlandığı 25. âyette yer aldığı gibi müellifin eserinde de bölüm aynı yerde bitmiştir.³³ Her ikisinde de durulan yer konunun bittiği yer olması açısından en doğru yerdir.

“Doğrusu sizi yeryüzüne yerleştirdik ve orada size geçim vasıtaları verdik. Ne kadar da az şükrediyorsunuz! Andolsun sizi yaratık; sonra size şekil verdik; sonra da meleklerle, “Âdem'e secde edin” diye emrettik. İblis'in dışındakiler secde ettiler. O secde edenler arasında yer almadı. Allah buyurdu: “Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir?” (İblis), “Ben ondan daha üstünüm; çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın” dedi. Allah, “Öyle ise in oradan! Orada büyüklük taslamak senin haddin değildir. Çık! Artık sen aşağılıklardansın!” buyurdu. İblis, “Bana insanların yeniden diriltilecekleri güne kadar mühlet ver” dedi. Allah, “Haydi, sen mühlet verilenlerdensin” buyurdu. İblis dedi ki: “Bundan böyle benim sapmama izin vermene karşılık, ant içerim ki, ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve sen onların çoklarını şükredenlerden bulmayacaksın.” Allah buyurdu: “Haydi, yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık! Andolsun ki, onlardan kim sana uyarsa, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım!” (Buyuruldu ki:) “Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleşip dilediklerinizden yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zalimlerden olursunuz.” Derken şeytan, kapalı olan avret yerlerini birbirine göstermek için onlara fısıldayıp kafalarını karıştırdı ve “Rabbiniz size bu ağacı sırf melek olursunuz veya ebedî yaşayanlardan olursunuz diye yasakladı” dedi. Onlara, “Ben gerçekten sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim” diye de yemin etti. Böylece ikisini de ayartmış oldu. Ağacın meyvesini

³¹ Okuyan, Meâl-Tefsir, 150.

³² Hayrettin Karaman vd., Kur'an Yolu Meâli (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 150.

³³ Okuyan, Meâl-Tefsir, 152.

tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü. Ve cennet yapıklarından üzerlerini örtmeye başladılar. Rableri onlara, “Ben size o ağacı yasaklamadım mı ve şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylemedim mi?” diye seslendi. Dediler ki: “Ey rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi başışlamaz, bize acımazsan mutlaka ziyân edenlerden oluruz!” Allah, “Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır” buyurdu; “Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan diriltip çıkarılacaksınız” dedi.” (10-25)³⁴

3. Bölüm: 26. âyette hitap özelden genele çevrilmiş ve “Ey Âdemoğulları” şeklinde nidalar başlamıştır. Öyle ki bu bölümün biteceği yer olan 33. âyete kadar aynı hitap üç kez tekrarlanmıştır. Mushafta 26. âyetle başlatılan bölüm 31. âyetle bitirilmiştir. 31. âyette her secdede ziyânetin takınması, yeme, içme hususunda israfı kaçılmaması ve Allah’ın israf edenleri sevmediği ifade edilmiştir. Ancak 31. âyette temas edilen ziyânetle ilgili mesele 32. âyette başka bir boyutuyla ele alınmış, Allah’ın insanlar için çıkardığı ziyâneti ve rızıkları haram kılma yetkisinin sadece Allah’ta olacağı, bu ziyânet ve rızıkların kıyâmet gününde müminlere has kılınacağı beyan edilmiştir. 33. âyette de haram kılma yetkisi kendisinde olan Allah’ın neleri haram kıldığı tek tek zikredilmiştir. 26. âyetle tüm insanlığa yönelik başlayan anlatım yine tüm insanlara nelerin haram kılındığını beyanla sona ermiştir. Dolayısıyla bu bölümün bitmesi daha uygun olan yer Mushafta olduğu gibi 31. âyetin de müellifin yer verdiği gibi 39. âyetin de sonu değil 33. âyetin sonudur.³⁵

“Ey Âdemoğulları! Size mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süsleneyeceğiniz elbise yarattık. Takvâ elbisesi, işte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah’ın âyetlerindedir. Umulur ki düşünüp öğüt alırlar. Ey Âdemoğulları! Şeytan, anne babanızı ayıp yerlerini birbirine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları inanmayanların yoldaşları yaptık. Onlar bir kötülük yaptıkları zaman “Babalarımızı bu yolda bulduk. Allah da bize bunu emretti” derler. De ki: “Allah kötülüğü emretmez. Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?” De ki: “Rabbim adaleti emretti. Her secde ettiğinizde yüzlerinizi O’na çevirin, kendisine içten bir inanç ve bağlılıkla O’na yalvarın! İlkini sizi yarattığı gibi (yine O’na) döneceksiniz.” O, bir grubu doğru yola iletti, bir grup da sapıklığa müstahak oldu. Çünkü onlar Allah’ı bırakıp şeytanları kendilerine dost edindiler. Böyle iken kendilerinin doğru yolda olduklarını sanıyorlar. Ey Âdemoğulları! Her namaz kılacağınızda güzelce giyinin, yiye için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez. De ki: “Allah’ın kulları için yarattığı süsü, temiz ve iyi rızıkları kim haram kıldı?” De ki: “Onlar dünya hayatında müminlere yaraşır; kıyâmet gününde ise yalnız onlara mahsus olacaktır.” İşte anlayan bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz. De ki: “Rabbim ancak açık ve gizli kötülükleri, günahı ve haksız yere sınırı aşmayı, hakkında hiçbir delil indirmedeği bir şeyi Allah’a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır.” (26-33)³⁶

³⁴ Karaman vd., Kur’ân Yolu Meâlî, 150-152.

³⁵ Okuyan, Meâl-Tefsir, 153-154.

³⁶ Karaman vd., Kur’ân Yolu Meâlî, 152-153.

4. Bölüm: 34. âyetle başlayan bu pasaj ise 43. âyetle bitirilebilir. Çünkü pasajın ilk âyetlerinde ümmetlerden, rasullerden, âyetlerin yalanlanmasından, kibirden, Allah'a karşı yalan uydurmadan ve bunların sonucundan bahsedilmektedir. Pasajın ilerleyen bölümünde ise aynı konu bu kez farklı bir ceza ifadesi ve bu sondan uzak duracak olanların mükafatı ile tamamlanmaktadır. 38. ve 39. âyetlerde Allah'ın cehennemliklere seslenişi ve cehennemliklerin birbirleriyle diyalogları ile pişmanlıkları anlatılmıştır. 40. ve 41. âyetlerde de cehennemle ilgili anlatım devam etmektedir. Dolayısıyla bu bölüm konu bütünlüğü açısından 34. âyetle başlayıp 43. âyet ile bitirilebilir. Ancak Mushafta ve eserde bölümlenmenin yapıldığı yer konu akışının tam ortasında 39. âyetin sonunda yer almıştır.³⁷

“Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar ne de bir an ileri gidebilirler. Ey Âdemoğulları! İçinizden âyetlerimi size anlatacak peygamberler gelir de (onları dinleyerek) kim kötülükten sakınıp kendini islah ederse, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. Âyetlerimizi asılsız sayan ve büyükenip onlardan yüz çevirenlere gelince, işte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Allah'a iftira eden veya O'nun âyetlerini asılsız sayandan daha zalim kim vardır! Onlar kendileri için yazılmış nasiplerini elde ederler. Sonunda elçilerimiz gelip canlarını alırken, “Allah'ı bırakıp da tapmakta olduğunuz tanrılarınız nerede?” derler. “Bizden sıvışıp gittiler” diye cevap verirler. Ve (dünyadayken) kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerinde şahitlik ederler. Allah buyuracak ki: “Sizden önce geçmiş cin ve insan toplulukları arasında siz de ateşe girin!” Her ümmet girdikçe yoldaşlarına lânet edecektir. Hepsi birbiri ardından orada (cehennem de) toplanınca, sonrakiler öncekiler için, “Ey rabbimiz! Bizi işte bunlar saptırdılar! Onun için onlara ateşten bir kat daha azap ver!” diyecekler. Allah da, “Zaten hepiniz için bir kat daha azap vardır, fakat siz bilmezsiniz” diyecektir. Öncekiler de sonrakilere derler ki: “Sizin bizden arta kalır bir tarafınız yok. O halde siz de yaptıklarınıza karşılık azabı tadın!” Bizim âyetlerimizi asılsız sayanlar, büyükenip onlardan yüz çevirenler var ya, işte onlara göğün kapıları açılmayacak ve onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyeceklerdir! Suçluları işte böyle cezalandırırız! Onlar için cehennem ateşinden döşekler, üstlerine de örtüler vardır. İşte zalimleri böyle cezalandırırız! İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, -ki hiç kimseye gücünün üstünde bir vazife yüklemeyiz- işte onlar cennetliklerdir. Orada onlar ebedî kalıcıdırlar. (Cennette) onların altından ırmaklar akarken, kalplerinde kinden ne varsa hepsini çıkarıp atarız. Ve onlar derler ki: “Bizi bu nimete kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bize bahşetmeseydi biz kendiliğimizden elde edemedik. Hakikaten rabbimizin elçileri gerçeği getirmişler.” Onlara, “İşte size cennet. Yapmış olduğunuz iyi amellere karşılık o sizin oldu” diye seslenilir.” (34-43)³⁸

5. Bölüm: Önceki paragrafta da değinildiği üzere 43. âyette cennet ve cennetliklerden bahsedilmiş ve paragraf tamamlanmıştı. 44. âyette ise cennet halkının cehennem halkı ile olan diyalogu zikredilmiş, devamında a'raf ehlinden ve onların seslenişlerinden, ateş

³⁷ Okuyan, Meâl-Tefsir, 154.

³⁸ Karaman vd., Kur'an Yolu Meâli, 153-154.

halkının cennet halkından isteklerinden bahsedilmiş, konu cennet ve cehennem gibi bir sonuca götüren unsurlarla tamamlanmıştır. Dolayısıyla Mushafta ve eserde paragrafın başladığı yer (44. âyet) isabetli görülmesi de paragrafın 53. âyette bittiğinin düşünülmesi yerinde olmuştur.³⁹

“Cennet ehli cehennem ehline, “Biz rabbimizin bize vaad ettiğini gerçek bulduk; siz de rabbinizin size vaad ettiğini gerçek buldunuz mu?” diye seslenir. “Evet!” derler. Ve aralarından bir duyurucu, “Allah’ın lâneti zalimlerin üzerine olsun!” diye bağırır. Onlar, Allah yolundan alıkoyan ve onu eğip bükmek isteyenlerdir; onlar âhireti de inkâr edenlerdir. İki taraf arasında bir perde ve A'râf üzerinde de herkesi simalarından tanıyan adamlar vardır ki bunlar, henüz cennete girmedikleri halde (girmeyi) uman cennet ehline, “Selâm size!” diye seslenirler. Gözleri cehennem ehli tarafına döndürülünce de, “Ey rabbimiz! Bizi zalimler topluluğu ile beraber bulundurma!” derler. A'râf ehli, simalarından tanıdıkları birtakım adamlara seslenerek derler ki: “Ne topladığınız güç ne de taslamakta olduğunuz büyüklük size bir yarar sağladı. Allah’ın, kendilerini hiçbir rahmete erdirmeyeceğine dair yemin ettiğiniz kimseler bunlar mı?” (Cennet ehline de şöyle derler:) “Girin cennete; artık size korku yoktur ve siz üzülecek de değilsiniz.” Cehennem ehli cennet ehline, “Suyunuzdan veya Allah’ın size verdiği rızıktan biraz da bize verin!” diye seslenirler. Onlar da, “Allah bunları kâfirlere haram kılmıştır” derler. O kâfirler ki, dünya hayatı onları aldattı, dinlerini bir eğlence ve oyun edindiler. Onlar, bu günlerine ulaşacaklarını unuttukları ve âyetlerimizi bile bile inkâr ettikleri gibi biz de bugün onları unutturuz. Gerçekten onlara, inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olarak, içinde tam bilgiye dayalı açıklamalar yaptığımız bir kitap getirdik. (Fakat) onlar, hesap gününün gerçekleşmesinden başka bir şey beklemiyorlar. Önceden onu yok sayanlar gerçekleştiği gün derler ki: “Doğrusu rabbimizin elçileri gerçeği getirmiştir. Keşke bizim şefaathçilerimiz olsa da bize şefaath etseler veya (dünyaya) geri döndürülsek de yapmış olduğumuz amelleri başka türlü yapsak!” Onlar cidden kendilerine yazık ettiler ve uydurdukları şeyler de (putlar) kendilerinden uzaklaşıp kayboldu.” (44-53)⁴⁰

6. Bölüm: Sûrenin 54 ile 58. âyetler arasında kalan bölüm tam bir mânâ bütünlüğüne sahiptir ki Mushafta ve eserde aynı âyetler arası belirlenmiştir. Bu âyetler arasında kâinatın yaratılması ve düzeni, yağmurun yaratılması ile bunun yeniden yaratılma ile arasındaki bağ, yeryüzünde bozgunculuk çıkarılmaması gibi ana unsurlar beyan edilmiştir.

“Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa istivâ eden; geceyi, durmadan kendisini kovalayan gündüze bürüyüp örten; güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda yaratan Allah’tır. Bilesiniz ki, halk da emir de (yaratma ve yönetme) yalnız O’na aittir. Âlemlerin rabbi olan Allah yüceler yücesidir. Rabbinize yalvara yakara ve gizlice dua edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez. İslah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah’a korkuyla ve ümitle dua edin. Muhakkak ki iyilik edenlere Allah’ın rahmeti çok yakındır.

³⁹ Okuyan, Meâl-Tefsir, 156.

⁴⁰ Karaman vd., Kur’ân Yolu Meâli, 154-156.

Rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderen O'dur. Nihâyet o rüzgârlar ağır bir bulut yüklenince onu ölü bir memlekete sevkederiz. Orada suyu indirir ve onunla türlü türlü meyveler çıkarırız. İşte ölüleri de böyle çıkaracağız. Herhalde bundan ibret alırsınız. Güzel memleketin bitkisi rabbinin izniyle (güzel) çıkar; kötü olandan ise faydasız üründen başka bir şey çıkmaz. İşte biz şükreden bir kavim için âyetleri böyle açıklıyoruz.” (54-58)⁴¹

7. Bölüm: Sûrenin 59. âyeti ile Hz. Nûh'un peygamberliği, kavmine tebliği, uyarısı ve kavminin ona karşı tavrı ele alınmış ve konu tamamlanmıştır. Bu açıdan Mushafta durakların 58. âyet ile 63. âyetin sonunda yer alması doğru ise de eserde 59. âyetle başlayan bölümün 73. âyete kadar devam ettirilmesi de o kadar yanlıştır.⁴² Çünkü 64. âyette Hz. Nûh ile ilgili anlatım bitmiş 65. âyetle birlikte Hz. Hûd kıssası başlamış ve Hz. Sâlih kıssasının başlayacağı 73. âyete kadar devam etmiştir. Ayrıca Hz. Nûh ile anlatım لقد و şeklinde başlarken daha sonra gelecek Âd, Semûd ve Medyen ile ilgili âyetler الى عاد\والى ثمود\والى مدین şeklinde gelmiştir. Dolayısıyla burada bölümlemenin sûrenin 59.-64. âyetler arasında olması en uygun bölümlenme olacaktır.

“Andolsun ki Nûh'u elçi olarak kavmine gönderdik. Dedi ki: “Ey kavmim! Allah'a kulluk edin; sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. Doğrusu ben, üzerinize gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum.” Kavminden ileri gelenler, “Biz seni gerçekten apaçık bir sapkınlık içinde görüyoruz!” dediler. Nûh şöyle cevap verdi: “Ey kavmim! Bende hiçbir sapkınlık yoktur; şu var ki ben âlemlerin rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim. Size rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah'tan (gelen vahiy ile) biliyorum. Günahahtan sakınıp da rahmete nâil olabilirsiniz diye, içinizden sizleri uyaracak bir adam vasıtasıyla rabbinizden size bir zikir (vahiy) gelmesine şaşırdınız mı?” Onu yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide bulunanları kurtardık; âyetlerimizi asılsız sayanları da suda boğduk! Çünkü onlar gerçeği göremeyen bir kavim idiler.” (59-64)⁴³

8. Bölüm: Bu bölüm Hz. Hûd kıssasına yer verilen bölümdür ki Mushafta olduğu gibi sûrenin 65. âyetiyle başlayıp 72. âyetiyle tamamlanmalıdır. Eserde ise bu bölüm Hz. Hûd ve Nûh kıssasına birlikte yer vererek sûrenin 59. ayetiyle başlayıp 72. ayetiyle bitmiştir.

“Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u (gönderdik). O dedi ki: “Ey kavmim! Allah'a kulluk edin; sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. Hâlâ sakınmayacak mısınız? Kavminin inkârcı ileri gelenleri, “Biz seni kesinlikle bir akılsızlık içinde görüyoruz ve gerçekten senin yalancılardan olduğunu düşünüyoruz” dediler. “Ey kavmim!” dedi, “Ben akılsız değilim, fakat âlemlerin rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim.” “Size rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben size öğüt veren güvenilir biriyim.” “Sizi uyarmak için, içinizden bir adam vasıtasıyla rabbinizden size bir zikir (vahiy) gelmesine şaştınız mı? Düşünün ki O sizi, Nûh kavminden sonra onların yerine getirdi ve yaratılıştta sizi onlardan güçlü kıldı. O halde Allah'ın nimetlerini hatırlayın ki kurtuluşa eresiniz.”

⁴¹ Karaman vd., Kur'an Yolu Meâli, 156-157.

⁴² Okuyan, Meâl-Tefsir, 158.

⁴³ Karaman vd. Kur'an Yolu Meâli, 157.

Dediler ki: “Sen bize tek Allah’a kulluk etmemiz ve atalarımızın tapmakta olduklarını bırakmamız için mi geldin? Eğer doğrulardan isen, bizi tehdit ettiğini (azabı) getir bize!” Hûd şöyle cevap verdi: “Üzerinize rabbinizden bir öfke ve bir azap inmektedir. Haklarında Allah’ın hiçbir delil indirmedığı, sadece sizin ve atalarınızın taktığı kuru isimler hususunda mı benimle tartışıyorsunuz? Bekleyin öyleyse! Şüphesiz ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim!” Onu ve onunla beraber olanları rahmetimizle kurtardık ve âyetlerimizi yalan sayıp da iman etmeyenlerin kökünü kestik.” (65-72)⁴⁴

9. Bölüm: Bu bölümün temel konusu Hz. Salih ve Semud kavmi kıssasıdır. Sûrenin 73. âyetiyle başlayan kıssa 79. âyetle tamamlanmıştır. Çünkü 80. âyette Hz. Lût kıssası başlamaktadır. Dolayısıyla burada 72. âyetten sonraki ξ durağının olması daha doğru olan yer 79. âyetin sonudur. Mushafta ξ durağı ve eserdeki bölüm sonu burada değil 84. âyetin sonunda yer almıştır.⁴⁵

“Semûd’a da kardeşleri Sâlih’i (gönderdik). Onlara, “Ey kavmim” dedi, “Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Size rabbinizden açık bir delil gelmiştir. O da, size bir işaret olarak Allah’ın şu devesidir. Onu bırakın, Allah’ın toprağında otlasın. Ona kötülük etmeyin; sonra sizi elem verici bir azap yakalar.” “Düşünün ki Allah Âd kavminden sonra yerlerine sizi getirdi ve yeryüzünde sizi yerleştirdi. O’nun düzlüklerinde saraylar yapıyorsunuz, dağlarında evler kuruyorsunuz. Artık Allah’ın nimetlerini hatırlayın da yeryüzünde fesatçılar olarak karışıklık çıkarmayın.” Kavminin ileri gelenlerinden büyüklük taslayanlar, içlerinden zayıf gördükleri kesimden inananlara dediler ki: “Siz Sâlih’in, rabbi tarafından gönderildiğine gerçekten inanıyor musunuz?” Onlar da, “Şüphesiz biz onunla ne gönderilmişse ona inanırız” dediler. Büyüklük taslayanlar ise, “Biz de sizin inandığınızı inkâr ediyoruz” diye karşılık verdiler. Derken, o deveyi keserek öldürdüler, böylece rablerinin emrinden dışarı çıktılar ve “Ey Sâlih! Eğer sen gerçekten peygamberlerden isen, bizi tehdit ettiğin azabı bize getir!” dediler. Bunun üzerine onları o dehşetli sarsıntı yakaladı da yurtlarında yere serildiler. Sâlih o zaman onlardan yüz çevirdi ve şöyle dedi: “Ey kavmim! Andolsun ki ben size rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size öğüt verdim; fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz.” (73-79)⁴⁶

10. Bölüm: Hz. Lût kıssası bu bölümde sûrenin 80. âyetiyle başlamış, kıssa bütünlüğü devam ederek Hz. Şuayb kıssasının başladığı 85. âyete kadar devam etmiştir. Ancak hem Mushafta hem de eserde bölüm 73 ile 85. âyetler arası olarak belirlenmiştir. Halbuki sûrede Hz. Nûh ile başlayan kıssa serüveninde her kıssa sonunda (59-63, 64-72. âyetler) durak işareti konulmuş ve âyet bölümlenmesi de buna göre yapılmışken bu bölümde yer alan Hz. Lût kıssasından önce bir durak mevcut değildir. Dolayısıyla bu bölüm 80-84. âyetlerden oluşmalıdır.

“Lût’u da (peygamber gönderdik). Kavmine dedi ki: “Sizden önceki topluluklardan hiçbirinin (bu ölçüde) yapmadığı iğrençliği mi işliyorsunuz!” “Kadınları bırakıp da cinsel tatmin için erkeklere

⁴⁴ Karaman vd. Kur’ân Yolu Meâlî, 157-158.

⁴⁵ Okuyan, Meâl-Tefsir, 159-160.

⁴⁶ Karaman vd. Kur’ân Yolu Meâlî, 158-159

yaşıyorsunuz. Doğrusu siz taşkınlık eden bir topluluksunuz.”Kavminin cevabı, “Onları (Lût ve arkadaşlarını) memleketinizden çıkarın! Çünkü onlar fazla temizlik taslayan insanlar!” demelerinden başka bir şey olmadı. Biz de onu ve karısı dışındaki aile fertlerini kurtardık. Karısı geride kalanlardan (inkârcılardan) idi. Ve üzerlerine dehşetli bir yağmur (taş) yağdırdık. İşte gör günahkârların sonunun ne olduğunu!” (80-84)⁴⁷

11. Bölüm: Bu bölümde yine bir kıssaya yer verilmiştir: Hz. Şuayb ve Medyen kıssası. 85. âyetle başlayan kıssa bir bütünlük içerisinde 93. âyette bitmiştir. Hem Mushafta ve hem de eserde âyet grubu aynı yerde başlayıp bitmiştir ki doğru olan da budur.⁴⁸

“Medyen'e kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik). Dedi ki: “Ey kavmim! Allah'a kulluk edin; sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. Size rabbinizden açık bir delil gelmiştir. Artık ölçüyü tartıyı tam yapın, insanların mallarının değerini düşürmeyin, düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Eğer inananlar iseniz bunlar sizin için daha hayırlıdır.” “Inananları tehdit edip Allah yolundan alıkoyarak ve onu eğri göstermek maksadıyla her yolun başında oturmayın. Düşünün ki, siz az sayıdaydınız, sonra O sizi çoğalttı. Bozguncuların sonunun nasıl olduğunu da düşünün!” “Eğer içinizden bir grup bana gönderilene inandı, bir grup da inanmamışsa, artık Allah aramızda hükmenü verinceye kadar sabredin! O, hükmedenlerin en iyisidir.” Kavminden büyüklük taslayan önderler kesimi şöyle dediler: “Ey Şuayb! Ya seni ve seninle beraber inananları kesinlikle şehrimizden çıkaracağız veya mutlaka dinimize döneceksiniz!” Şuayb dedi ki: “İstemek de mi?” “Doğrusu Allah bizi ondan kurtardıktan sonra tekrar sizin dininize dönersek Allah hakkında yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah dilemedikçe sizin dininize dönmemiz bizim için olacak şey değildir! Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz sadece Allah'a dayanırız. Ey rabbimiz! Kavmimizle bizim aramızda adaletli hükmenü ver. Sen hüküm verenlerin en hayırlısın.” Kavminin inkârcı ileri gelenleri, “Eğer Şuayb'a uyarsanız o takdirde siz mutlaka hüsrana uğrarsınız!” dediler. Nihâyet o şiddetli deprem onları yakalayiverdi de yurtlarında yere serilip kaldılar. Şuayb'ı yalanlayanlar sanki orada hiç yurt tutmamış gibi oldular. Böylece asıl hüsrana uğrayanlar, Şuayb'ı yalanlayanlar oldu. Şuayb onlardan ayrıldı ve (bu arada) “Ey kavmim!” dedi, “Ben size rabbimizin gönderdiği gerçekleri duyurdum ve size öğüt verdim. Artık kâfir bir kavme nasıl acırım!”. (85-93)⁴⁹

12. Bölüm: Bu bölüm Mushafta 94. âyetle başlayıp 99. âyetle bitmiştir. Eserde ise 94. âyetle başlayıp 102. âyetle tamamlanmıştır.⁵⁰ Bu paragrafta her medeniyete peygamber gönderilmesi, imtihana tabi tutulmaları, iman etmeleri halinde kendilerini bekleyen mükafatlar, o medeniyette yaşayanların Allah'ın azabından emin olamayacakları, kalplerin mühürlenme sebebi anlatılmıştır. Bu bölümde âyet grubunun 99. âyetle bitmesi isabetli görünmemektedir. Çünkü 97. âyette | soru edatı ile başlayan üslup 98., 99. ve 100. âyetlerde devam etmekte, önceki âyetlerde zikredilen şehirlerle ilgili anlatım 100., 101. ve

⁴⁷ Karaman vd. Kur'an Yolu Meâli, 159-160.

⁴⁸ Okuyan, Meâl-Tefsir, 160-161.

⁴⁹ Karaman vd. Kur'an Yolu Meâli, 160-161.

⁵⁰ Okuyan, Meâl-Tefsir, 161-162.

102. âyetlerde de sürdürülerek konu tamamlanmıştır. Bu bağlamda bölümün 94. âyetle başlayıp 102. âyetle bitirilmesi daha doğrudur.

“Biz hangi ülkeye bir peygamber gönderdiysek mutlaka ora halkını, Allah'a yönelip yalvarsın yakarsınlar diye dert ve sıkıntıya uğratmışızdır. Sonra kötülüğü değiştirip yerine iyilik getirdik. Nihâyet çoğaldılar ve “Atalarımız da böyle sıkıntı ve sevinç yaşamışlardı” dediler. (İnkârda ısrar edince) biz de onları, kendileri farkında olmadan ansızın yakaladık. O ülkelerin halkı inansalar ve günahtan sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket kapıları açardık. Fakat yalanladılar; biz de ettikleri yüzünden onları yakalayiverdik. Yoksa o ülkenin halkı geceleyin uyurlarken kendilerine azabımızın gelmeyeceğinden emin mi idiler? Veya o ülkenin halkının güpeğündüz eğlenirken kendilerine azabımızın gelmeyeceği konusunda güvenceleri mi vardı? Allah'ın ansızın gelen azabından emin mi oldular? Fakat ziyana uğrayan topluluktan başkası Allah'ın azabından emin olamaz. (Eski) sahiplerinden sonra yeryüzüne vâris olanlara hâlâ şu gerçek belli olmadı mı! Biz dileseydik onları da günahlarından dolayı musibetlere uğrattırdık. Biz onların kalplerini mühürleriz de onlar (gerçekleri) işitemezler. İşte o ülkeler! Onların haberlerinden bir kısmını sana anlatıyoruz. Andolsun ki peygamberleri onlara apaçık deliller getirmişti. Fakat onlar önceden yalanladıkları gerçeklere iman edecek değillerdi. İşte kâfirlerin kalplerini Allah böyle mühürler.” (94-102)⁵¹

13. Bölüm: Sûrenin 103. âyetiyle başlayan Hz. Mûsa kıssası bölümde 129. âyetle bitmektedir. Bu pasajda Hz. Mûsa'nın Firavun ve kavminin önde gelenlerine tebliği, sihirbazlarla yaptığı düello, yenilgilerinden sonra iman eden sihirbazların Hz. Mûsa ve Firavun'la diyalogları, nihâyetinde de Hz. Mûsa'nın yeni iman etmiş bu kişilere düşmanlarının helak edileceği, onların yerine kendilerinin hâkim kılınacağına müjdelenmesi ile son bulmuştur. Ancak Mushafta 108. ve 126. âyetlerde ξ durağına yer verilmiştir. Bu bölümdeki anlatım bütünlüğü sonuna kadar öyle akıcı ve birbirine bağlıdır ki bu durumun herhangi bir durakla kesilmesi kıssa bütünlüğü açısından uygun olmayacaktır. Bu açıdan eserde paragrafın 103. âyetle başlayıp 129. âyetle bitirilmesi daha isabetlidir.⁵²

“Sonra onların ardından Mûsâ'yı mucizelerimizle Firavun ve yakın çevresine gönderdik; onlar ise mucizeleri inkâr ettiler; ama gör işte fesatçıların sonu ne oldu! Mûsâ dedi ki: “Ey Firavun! Ben âlemlerin rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim.” “Allah hakkında gerçek olandan başkasını söylememek benim üzerime borçtur. Size rabbinizden açık bir delil getirdim. Artık İsrâiloğulları'nı

⁵¹ Karaman vd. *Kur'ân Yolu Meâli*, 161-162.

⁵² Okuyan, *Meâl-Tefsir*, 162-64; Burada sûrenin 126. âyetinde değil de 129. âyetinde konunun tamamlandığı düşüncemiz siyak-sıbak bütünlüğü gözetilerek ve 126. âyetteki ı harfini atf harfi olduğu düşünülerek ulaşılmış bir durumdur. Fakat 126. âyetteki ı harfini atf olarak değil de istinafiyye (başlangıç) olarak yorumlayan nahivciler de mevcuttur. Muhtemelen bu âyetin sonuna durak işaretini koyanlar da aynı gerekçe ile konunun burada tamamlandığını ve yeni paragrafın 127. âyetle başladığını düşünmüşlerdir. Bkz. Muhammed Tayyib İbrahim, *İrâbu'l-Kur'âni'l-Kerim* (Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 2009), 186.

benimle birlikte serbest bırak.” Firavun şöyle dedi: “Eğer bir mucize getirdiyse ve gerçekten doğru söylüyorsan onu göster bakalım.” Bunun üzerine Mûsâ asâsını yere attı. Bir de baktılar ki apaçık bir yılan! Ve elini çıkardı. Bir de ne görsünler, o da seyredenlerin gözleri önünde bembeyaz oluvermiş! Firavun’un kavminden ileri gelenler dediler ki: “Bu gerçekten çok bilgili bir sihirbazdır.” “Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor.” Firavun, “Peki ne buyurursunuz?” (dedi.) Dediler ki: “Onu da kardeşini de beklet; şehirlere toplayıcılar (memurlar) yolla.” “Bütün bilgili sihirbazları sana getirsinler.” Sihirbazlar Firavun’a geldiler; “Eğer üstün gelen biz olursak bize muhakkak bir ödül olmalıdır” dediler. O da “Tamam; ayrıca sizler mutlaka yakınlarımdan olacaksınız” dedi. Sihirbazlar dediler ki: “Ey Mûsâ! Sen mi atacaksın (asâni), yoksa (ilk) atan biz mi olalım?” “Siz atın” dedi. Onlar atınca insanların gözlerini büyülediler, içlerine korku saldılar ve böylece büyük bir büyü gösterisi yaptılar. Biz de Mûsâ’ya “Asâni at!” diye vahyettik. Bir de baktılar ki bu, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor! Böylece gerçek ortaya çıktı ve onların yaptıklarının asılsız olduğu anlaşıldı. İşte Firavun ve kavmi orada yenildiler ve küçük düşüp yarıştan çekildiler. Sihirbazlar derhal secdeye kapandılar. “Âlemlerin rabbine, Mûsâ ve Hârûn’un rabbine iman ettik” dediler. “Âlemlerin rabbine, Mûsâ ve Hârûn’un rabbine iman ettik” dediler. Firavun dedi ki: “Ben size izin vermeden ona iman ettiniz öyle mi? Şüphesiz yok ki bu, halkımı şehirden çıkarmak için orada kurduğunuz bir tuzaktır. Ama yakında göreceksiniz!” “Mutlaka ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sonra da hepinizi asacağım!” Onlar, “Biz de rabbimize dönmüş oluruz” dediler; “Sen, rabbimizin âyetleri bize geldiğinde onlara inandık diye, sırf bu yüzden bizden intikam alıyorsun. Ey rabbimiz! Bize sabırlar ver ve müslüman olarak canımızı al!” Firavun’un kavminden ileri gelenler dediler ki: “Seni ve tanrılarını bırakıp yeryüzünde bozgunculuk çıkarsınlar diye mi Mûsâ’yı ve kavmini serbest bırakacaksın?” Firavun, “Biz onların oğullarını sürekli öldürüp kızlarını sağ bırakacağız. Elbette biz onları ezecek üstünlükteyiz” dedi. Mûsâ kavmine dedi ki: “Allah’tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah’ındır. O, kullarından dilediğini oraya hâkim kılar; (güzel) sonuç, takvâ sahiplerininindir.” Onlar da, “Sen bize gelmeden önce de geldikten sonra da bize işkence edildi” dediler. Mûsâ, “Umulur ki rabbiniz düşmanınızı helâk eder ve nasıl hareket edeceğinizi görmesi için onların yerine sizi yeryüzüne hâkim kılar” dedi.” (103-129)⁵³

14. Bölüm: Sûrede yer alan 8 durağından birisi bu bölümde yer alan 141. âyettir. Sûrenin 130. âyetiyle başlayan bölüm 141. âyetle tamamlanmaktadır. Mushafta ve eserde paragraf doğru olarak aynı âyetler arasında başlayıp bitmiştir.⁵⁴ Bu paragrafta Allah’ın İsrailoğulları’na verdiği nimetler, onları değişik sıkıntılardan kurtarması, fakat onların bütün bunlara rağmen Allah’a nankörlükleri ve imtihana tabi tutulmaları konu edilmiştir.

“Andolsun ki biz de Firavun’a uyanları, ders alsınlar diye kuraklık yılları ve ürün kıtlığı ile cezalandırdık. Onlara bir iyilik (bolluk, bereket) gelince “Bu bizim hakkımızdır” derler, eğer başlarına bir felâket gelirse bunu Mûsâ ve onunla beraber olanların uğursuzluğuna bağlarlardı. Bilesiniz ki başlarına gelenler Allah katındandır; fakat onların çoğu bunu bilmez. Ve dediler ki: “Bizi büyülemek için ne işaret getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz.” Biz de açık seçik mucizeler

⁵³ Karaman vd. Kur’ân Yolu Meâlî, 162-164.

⁵⁴ Okuyan, Meâl-Tefsir, 164-166.

olmak üzere onların üzerine tûfan, çekirge, haşarat, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim olmakta direndiler. Azap üzerlerine çökünce, “Ey Mûsâ! Sana verdiği söz hürmetine, bizim için rabbine dua et! Eğer bizden azabı kaldırırsan mutlaka sana inanacağız ve muhakkak İsrâiloğulları’nu seninle göndereceğiz” dediler. Ulaşacakları bir müddete kadar onlardan azabı kaldırdığımızda hemen sözlerinden dönerlerdi. Nihâyet, âyetlerimizi asılsız saymaları ve onlardan gafil kalmaları sebebiyle kendilerini cezalandırdık ve onları denizde boğduk. Hor görülüp ezilmekte olan o kavmi de (İsrâiloğulları) içini bereketlerle doldurduğumuz ülkenin doğu taraflarına ve batı taraflarına mirasçı kıldık. Sabırlarına karşılık rabbinin İsrâiloğulları’na verdiği güzel söz yerine geldi. Firavun ve kavminin yapıp yükselttikleri binaları yerle bir ettik. İsrâiloğulları’nu denizden geçirdik; derken kendilerine mahsus birtakım putlara tapan bir kavimle karşılaştılar. Bunun üzerine, “Ey Mûsâ! Onlara ait tanrılar gibi, sen de bizim için bir tanrı yap” dediler. Mûsâ dedi ki: “Gerçekten siz cahil bir toplumsunuz!” “Şüphesiz onların düzeni yıkılmaya mahkûmdur; yapmakta oldukları da boşa gidecektir.” Mûsâ, “Size Allah’tan başka bir tanrı arayayım öyle mi! Hâlbuki O sizi diğer toplumlara üstün kılmıştı” dedi. Hani Firavun’un adamlarından sizi kurtarmıştık. Onlar sizlere işkencenin en kötüsünü yapıyorlardı; oğullarınızı öldürüyorlar, kızlarınızı sağ bırakıyorlardı. İşte bunda rabbinizden büyük bir imtihan vardır.” (130-141)⁵⁵

15. Bölüm: Hz. Mûsâ’nın vahiy almak için Tûr’a gidişi ve yerine kardeşi Hz. Hârûn’u bırakması ile ilgili anlatımlar bu bölümde gelmiştir. Sûrenin 142. âyeti ile 147. âyeti arasındaki bu manadaki bütünlük Mushafta ve eserdeki bölüm başlangıcı ile bitimine doğru olarak yansımıştır.⁵⁶

“Mûsâ ile otuz gece (için) sözleştik ve buna on gece daha ekledik; böylece rabbinin tayin ettiği vakit kırk geceyi buldu. Mûsâ kardeşi Hârûn’a dedi ki: “Kavminin içinde benim yerime geç, onları ıslah et, bozguncuların yolunu izleme.” Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr’a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, “Rabbim! Bana görün; sana bakayım” dedi. Rabbi, “Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: “Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim.” Allah, “Ey Mûsâ!” dedi, “Ben, mesajlarımı iletnek ve sözüme muhatap kılmak için insanlar arasından seni seçtim. Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol.” Levhalarda Mûsâ için her konuya dair öğüdü ve her şey hakkında gerekli açıklamaları yazdık. (Ve dedik ki:) “Bunlara sımsıkı sarıl; kavmine de o en güzel öğüt ve açıklamalara sarılmalarını emret. Yakında size yoldan çıkmışların yurdunu göstereceğim.” “Yeryüzünde haksız yere böbürleneni âyetlerimden mahrum edeceğim. Onlar, bütün mucizeleri görseler de iman etmezler; doğruluk yolunu görseler onu izlemezler. Fakat eğrilik yolunu görürlerse hemen ona saparlar.” Bu durum, onların âyetlerimizi yalan saymalarından ve onlardan gafil

⁵⁵ Karaman vd. Kur’ân Yolu Meâli, 165-166.

⁵⁶ Okuyan, Meâl-Tefsir, 166-167.

olmalarından ileri gelmektedir. Hâlbuki âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı asılsız sayanların amelleri boşa çıkmıştır. Onlar, sadece yapmakta olduklarından dolayı cezalandırılırlar.” (142-147)⁵⁷

16. Bölüm: 148. âyetle başlayacak bu bölümün 156. âyetle veya 159. âyetle tamamlanması tercih edilebilir. Bu âyetler arasında Tûr'dan vahiy olarak dönen Hz. Mûsa'nın kavmini buzağıyı ilah edinmiş halde bulması, öfkesi, Hz. Hârûn'la diyalogları, kavminin içinden bir grubun seçilmesi, depremle sarsılmaları ve Hz. Mûsa'nın duası yer almaktadır.

Ancak bu bölümde dikkat çeken iki nokta görülmektedir. Birinci olarak bu paragraf içerisinde 151. âyetin sonunda bulunan ع durağının yeri isabetsiz durmaktadır. Çünkü 150. âyette buzağıyı ilah edinen kavmine Hz. Mûsa'nın sitemi yer almış ve Hz. Hârûn'a bu durumu neden engellemediği sorusu sorulmuş, 151. âyette Hz. Mûsa kendisinin ve kardeşinin başışlanmasına yönelik duasına değinilmiş, 152. âyette gazap ve aşağılanma geleceği ifade edilmiştir. Yani olay akışı devam etmektedir.

İkinci olarak değinilmesi gereken nokta Mushafta yer alan 157. âyet sonundaki ع durağının konumudur. Önceki pasajda Hz. Mûsa ve kavmi üzerinde cereyan eden anlatıma bu âyetle bir ara verilmiştir. Zira âyette yer alan “*Tevratta ve İncilde yazılı bulunan ümmî Peygamber*” vasıfları Hz. Peygamber (s.a.v.) ile ilgilidir.⁵⁸ Ayrıca “Ey İnsanlar!” şeklinde başlayan bir hitapla yerellikten evrenselliğe, Hz. Mûsa'dan Hz. Peygamber'e bir geçiş yapılmıştır. Dolayısıyla burada yer verilen durağın konumunun Mushaftaki yeri isabetli olmasıyla birlikte meâlde müellifin pasajı bu âyetle değil de 159. âyetle bitirmesi de bir açıdan doğru görülebilir. Çünkü “Ey İnsanlar” diye başlayan ve devamında yine Hz. Mûsa'nın kavmine yöneltilen ifadeler konu akışını bozmayacak derecede bir ara cümle olarak algılanabilir.⁵⁹

“(Tûr'a giden) Mûsâ ayrıldıktan sonra kavmi, zinet eşyalarından, böğürebilen bir buzağı heykelini (tanrı) edindiler. Görmediler mi ki o, onlarla ne konuşuyor ne de onlara yol gösteriyor! Onu (tanrı olarak) benimsediler ve zulümde karar kıldılar. Pişman olup kendilerinin gerçekten sapmış olduklarını anlayınca da dediler ki: “Eğer rabbimiz, bize acımaz ve bizi başışlamazsa mutlaka ziyana uğrayanlardan olacağız!” Mûsâ kızgın ve üzgün olarak kavmine dönünce, “Benden sonra arkamdan ne kötü işler yapmışsınız! Rabbinizin emrini (beklemeyip) acele mi ettiniz?” dedi. Tevrat

⁵⁷ Karaman vd. *Kur'ân Yolu Meâli*, 166-167.

⁵⁸ Râzî (öl. 606/1210), bu âyetin tefsirinde söz konusu âyette Allah'ın, Hz. Peygamber'i vafettiğini ve Hz. Peygamber ile ilgili şu dokuz sıfatın bu âyette yer aldığını beyan etmiştir: Rasul, nebî, ümmî, Tevrat'ta ve İncil'de yazılı olma, iyiliği emretmek, kötülükten menetmek, temiz şeyleri helal kılmak, pis şeyleri haram kılmak, ağırlıkları kaldırıp üzerlerindeki zincirleri çözmek.” Ebû Abdillâh (Ebû'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, thk. Seyyid İmran (Kâhire: Dâru'l-Hadis, 2012), 8/22-25.

⁵⁹ Ara cümle tabirinin nahivdeki tam karşılığı “Cümle-i İ'tirazîyye” dir. İrabdan mahalli olmayan cümleler içinde sayılan bu cümle çeşidi mana olarak birbirine bağlı iki söz, cümle arasına giren cümleyi ifade etmektedir. Bkz. Hatîb el-Kazvînî, *el-İzah fî ulûmi'l-belâğa* (Lübnan: 2002), 151; İbn Hişam en-Nahvî, *Muğni'l-lebib* (Kahire: 1964), 446; Okuyan, *Meâl-Tefsir*, 167-168.

levhalarını yere attı ve kardeşinin başını tutup kendine doğru çekmeye başladı. Hârûn, “Ey anam oğlu! Senin bu kavmin beni cidden zayıf gördüler; neredeyse beni öldüreceklerdi! Sen de şimdi düşmanları bana güldürme ve beni zalim kavimle bir tutma!” dedi. Mûsâ, “Ey rabbim! Beni ve kardeşimi başıyla, bizi rahmetine garkeyle! Sen merhametlilerin en merhametlisin” dedi. (Allah buyurdu ki:) “Buzağıya tapanlar yok mu, işte onlara mutlaka rablerinden bir gazap ve dünya hayatında bir alçaklık erişecektir.” Biz iftiracıları böyle cezalandırırız. Kötülükler yaptıktan sonra ardından tövbekâr olup da iman edenlere gelince, şüphesiz ki, o tövbe ve imandan sonra rabbim elbette başıslayıcı ve esirgeyicidir. Mûsâ'nın öfkesi yatışınca levhaları aldı. Onlardaki yazılarda, rablerinden korkanlar için hidâyet ve rahmet (hükümleri) vardı. Mûsâ tayin ettiğimiz vakitte buluşmak üzere kavminden yetmiş adam seçti. Onları o müthiş deprem yakalayınca Mûsâ dedi ki: “Ey rabbim! Dileseydin onları ve beni daha önce helâk ederdin. İçimizdeki beyinsizlerin işledikleri yüzünden bizi helâk edecek misin? Bu iş, senin imtihanından başka bir şey değildir; onunla dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim velîmizsin. Artık bizi başıyla ve bize acı! Sen başıslayanların en iyisisin. Bize bu dünyada da âhirette de iyilik yaz! Şüphesiz biz sana yöneldik.” Allah buyurdu ki: Azabıma dilediğimi uğrattırım; rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır; ayrıca rahmetimi Allah korkusu taşıyanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım. Onlar, ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî peygambere uyarlar. Peygamber onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten meneder; yine onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırıklarını kaldırır, üzerlerindeki zincirleri çözer. O peygambere inanan, onu koruyup destekleyen, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nura uyanlar, işte bunlardır kurtuluşa erenler. De ki: “Ey insanlar! Gerçekten ben göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın hepinize gönderdiği elçisiyim. O'ndan başka tanrı yoktur. O hayat verir ve öldürür. Öyleyse Allah'a ve ümmî peygamber olan resulüne -ki o Allah'a ve O'nun sözlerine inanır- iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız.” Mûsâ'nın kavminden hak yolu gösteren ve bu yolda âdil davranan bir topluluk da vardı” (148-159)⁶⁰

17. Bölüm: Bu pasajda İsrailoğulları'nın 12 boya ayrılması, her boya ayrı su verilmesi, gıdalandırılmaları, sözlerinden dönmeleri, cumartesi yasağını ihlalleri, bunların sonuçları ve onlardan sonra gelip Tevrat'ı dünyevi şeylere alet eden kötü nesil konu edilmiştir.

Bir önceki bölümde değinildiği üzere bu paragrafın başlangıç yeri ihtilaflı olduğu gibi nerede tamamlanacağı da ihtilaflıdır. Konunun bittiği yer hususunda iki senaryo görünmektedir. Çünkü Mushafta durağın yer aldığı 162. âyetten sonra gelen “Deniz kıyısında bulunan şehir halkının durumunu onlara sor.” şeklinde başlayan âyetteki هم zamirinin mercii ve âyetteki قرية kelimesi ile hangi şehrin veya yerin kastedildiği yoruma açıktır. Mesela Taberî (öl. 310/923) bu âyetin tefsirinde zamirin muhatabının Yahudiler olduğunu ifade etmiş ve âyette zikredilen karye ile ilgili görüşleri beyan etmiştir. Bu görüşlerin sonunda ise en uygun görüş olarak şunları söylemiştir: “O karye deniz kıyısında olan bir yerdir ki onun Eyle, Medyen veya Maknâ olması caizdir. Çünkü hepsi deniz

⁶⁰ Karaman vd. Kur'an Yolu Meâli, 167-168.

kiyisindedir ve Allah Rasulü'nden bu konuda gelen bir haber yoktur".⁶¹ Zemaşşeri (öl. 538/1144) ise bu âyetin tefsirinde şu ifadeleri kullanmıştır: "Yahudilere sor. Buradaki soru takrir, azarlama, i'lam içindir. Onların küfürlerinin köklülüğü, Allah'ın sınırlarını aşmaları veya ancak kitap ve vahiyle bu âyette anlatılan hususu bileceklerini bildirmedi. Karyeden maksat ise Eyle, Medyen ve Taberiyye'dir. Nitekim Araplar şehri karye diye isimlendirirler."⁶² Bu âyetin tefsirinde Mâtürîdî'nin (öl. 333/944) görüşünü de aktarmak uygun olacaktır: "Bu şehrin ne olduğunu bilmiyoruz. Bilmemize ihtiyaç da bize faydası da yoktur. Eğer olsaydı zaten bunu Hz. Peygamber beyan ederdi."⁶³ Burada ismi geçen yerlerin hepsinin Kızıldeniz'le ve Yahudilerle bir bağlantısının olması gerçeğine istinaden konunun devam ettiği, 160. âyetle başlayabilecek bölümün 171. âyetle tamamlanabileceği düşünülebilir.⁶⁴

İkinci bir senaryoda Mushafta geçen durak yerlerine uygun olarak paragraf 158. âyetle başlatılıp 162. âyetle bitirilebilir.⁶⁵

"İsrâiloğulları'nı nesillere göre on iki topluluğa ayırdık. Halkı kendisinden su istediğinde Mûsâ'ya, "Asânı taşa vur!" diye vahyettik. Taştan on iki göze fıskırdı. Her kabile içeceği yeri belledi. Üzerlerine de buluttan gölgelik yaptık; onlara kudret helvasıyla bildircin eti indirdik. "Size verdiğimiz rızıkların temizlerinden yiyin" (dedik). Onlar (nankörlükleriyle) bize değil fakat kendilerine kötülük ediyorlardı. Onlara, "Şu şehre yerleşin; orada dilediğiniz gibi yiyip için ve af dileyin; kapıdan eğilerek girin ki hatalarınızı başışlayalım. İyilik yapanlara ileride ihsanlarımızı daha da arttıracamız" denildi. Sonra içlerinden hakkı çiğneyenler, sözü değiştirip kendilerine söylenenden başka bir şekle soktular. Biz de hakkı çiğnedikleri için üzerlerine gökten bir azap gönderdik. Onlara, deniz kıyısında bulunan şehir halkının durumunu sor. Onlar, cumartesi tatili yaptıkları gün, avlayacakları balıklar sürüler halinde suyun yüzüne çıkararak onlara doğru gelirken, tatil yapmadıkları günde ortalığa çıkmıyorlar diye cumartesi yasaklarını çiğniyorlardı. Yoldan çıkmaları sebebiyle onları işte böyle sınıyorduk. İçlerinden bir topluluk, "Allah'ın helâk edeceği yahut şiddetli bir azapla cezalandıracağı kimselere ne diye öğüt veriyorsunuz sanki!" deyince onlar, "Rabbizin katında bir mazeretimiz olsun diye; bir de sakınıp çekinirler ümidiyle" şeklinde cevap verdiler. İşte böylece onlar kendilerine yapılan uyarıları göz ardı edince biz de kötülüğü önlemeye çalışanları kurtardık, haksızlığa sapanları da yapmakta oldukları kötülüklerden ötürü dehşetli bir azap ile cezalandırdık. Kendilerine yasak edilen şeyler karşısında küstahça diretince onlara, "Aşağılık maymunlar olun!" dedik. Rabbin, kıyamet gününe kadar onlara en ağır cezayı verecek kimseleri üzerlerine göndereceğini bildirmişti. Şüphesiz rabbinin ceza vermesi çabuktur; yine O çok başışlayıcı, çok esirgeyicidir. Onları grup grup yeryüzüne dağıttık. İçlerinden bazıları iyi

⁶¹ Ebû Câfer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-beyan an te'vili âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin (Kâhire: Mektebetu'l-Buhûs ve'd-Dirâsati'l-Arabiyye ve'l-İslâmiyye, 2001), 10/506-509.

⁶² Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Ömer b. Muhammed el-Harizmî ez-Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, thk. Âdil Ahmed el-Mevcud, Ali Muhammed Muavvid (Riyad: Mektebetü Abikan, 1998), 2/523.

⁶³ Ebû Mansur Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vilâtu ehli's-sünne*, thk. Fâtıma Yusuf Haymî (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 2004), 2/299.

⁶⁴ Okuyan, *Meâl-Tefsir*, 170-172.

⁶⁵ Okuyan, *Meâl-Tefsir*, 169-170.

kimselerdir, bazıları da böyle değildir. Bu sonuncuları, belki dönüş yaparlar diye, iyi durumlarla da kötü durumlarla da imtihan ettik. Onların ardından kitaba vâris olan ve “Nasil olsa bağışlanacağız” diyerek şu dünyanın geçici menfaatine sarılan bir kuşak geldi. (Ne zaman) önlerine bu gibi menfaatler çıksa hemen sarılırlar. Bunlardan, Allah hakkında gerçek olandan başka bir şey söylemeyeceklerine dair kitabın öngördüğü bir söz alınmamış mıydı? Üstelik onlar kitaptakini de okuyup öğrenmişlerdi. Doğrusu âhiret yurdu sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız? Kitaba sınıksı sarılıp namazı dosdoğru kılanlar var ya, işte böyle iyiliğe çalışanların ecrini biz asla zayı etmeyiz.” (160-171)⁶⁶

18. Bölüm: 172. âyetle birlikte daha önce örneğini gördüğümüz şekliyle yerellikten evrenselliğe geçiş bu sefer âyetteki بی ا دم (Âdemoğulları) kelimesiyle gerçekleşmiştir. Mushafta bu bölüm 172. âyetle başlayıp 181. âyetle bitmiştir. Ancak konu akışına bakıldığında bu bölümün 181. âyetle değil 188. âyetle bitirilmesi daha uygundur. Çünkü 181. âyette 179. ve 180. âyetlerdeki gerçeklere rehberlik eden ve onunla adil davranan topluluğun varlığından bahsedildikten sonra 182. âyette bir önceki âyette vasfı verilen rehber ve adil insanların hilafına âyetleri yalanlayan ve yavaş yavaş helake yaklaştırılan insanlardan bahsedilmiştir. Konunun ilerleyen bölümünde 186. âyette 182. âyette vasfedilenlere benzer şekilde Allah'ın sapkınlığını tasdik ettiği ve azgınlıkları içinde bocalayıp duran kişilere yer verilmiştir. Dolayısıyla Mushaftaki bu bölümün bitiş yeri değil müellifin eserinde konuyu bitirdiği yer daha isabetlidir denilebilir.⁶⁷

“Rabbin Âdemoğulları'ndan -onların sırtlarından- zürriyetlerini alıp bunları kendileri hakkındaki şu sözleşmeye şahit tutmuştu: Ben sizin rabbiniz değil miyim? “Elbette öyle! Tanıklık ederiz” dediler. Böyle yaptık ki kıyamet gününde, “Bizim bundan haberimiz yoktu” demeyesiniz; Yahut, “Önce atalarımız Allah'a ortak koştu. Biz de nihâyet onların ardından gelen bir nesiliz. Şimdi bâtıla saplanıp kalanların yaptıkları yüzünden bizi helâk mi edeceksin!” demeye kalkışmayasınız. İşte böyle âyetleri açık açık bildiriyoruz. Umulur ki dönüş yaparlar. Kendisine kanıtlarımızı verdiğimiz, fakat onları bir kenara atan, bu yüzden şeytanın peşine taktığı, nihâyet azgınlardan olan kişinin haberini onlara anlat. Eğer biz isteseydik o kişiyi delillerimizle yüceltirdik. Fakat o dünyaya saplanıp kaldı, hevesinin peşine düştü. İşte böylesinin hali, kovsan da bıraksan da hep dilini çıkarıp soluyan köpeğin haline benzer. Âyetlerimizi yalan sayan topluluğun durumu işte böyledir. Şimdi sen bu kıssayı anlat, umulur ki iyice düşünürler. Âyetlerimizi yalan sayan ve böylece yalnız kendilerine fenalık etmiş bulunan kavmin durumu ne kötü! Allah'ın doğru yola yönelttiği kişi hidâyete ermiştir; O kimi saptırırsa işte onlar da kaybedenlerin ta kendileridir. Andolsun biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Bunların kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlar; gözleri vardır ama onlarla göremezler; kulakları vardır ama onlarla işitemezler. Onlar hayvanlar gibidir, hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır. En güzel isimler Allah'ındır; bu güzel isimlerle O'na dua edin, O'nun isimleri hakkında doğru inançtan sapanları kendi başlarına bırakın. Onlar yaptıklarının cezasını çekecekler! Yarattıklarımız arasında

⁶⁶ Karaman vd. Kur'an Yolu Meâli, 170-172.

⁶⁷ Okuyan, Meâl-Tefsir, 172-174.

hakka götüren ve o yolda âdil davranan bir topluluk da vardır. Âyetlerimizi yalanlayanları hiç bilmedikleri yerden adım adım yıkıma götürürüz. Onlara mühlet veriyorum. (Ama) bilin ki cezalandırmam çok çetindir! Düşünmediler mi ki yıllarca beraber oldukları o peygamberde delilikten eser yoktur; o ancak kesin bir uyarıcıdır. Göklerin ve yerin egemenliği üzerinde, Allah'ın yarattığı her bir nesne üzerinde ve kendi ecellerinin yaklaşmış olabileceği hususunda hiç kafa yormadılar mı? Ona değilse hangi söze inanacaklar? Allah kimi dalâlete düşürürse artık onu hidâyete erdirebilecek hiçbir kimse bulunamaz. Allah böylelerini azgınlıkları içinde yollarını şaşırması bırakır. “Ne zaman gelip çatacak?” diye sana kıyamet saatini sorarlar. De ki: “Onun hakkındaki bilgi sadece rabbimin katındadır. Vakti geldiğinde onu açığa çıkaracak olan ancak Allah'tır. O (kıyamet), göklere de yere de ağır gelecektir! Sizi ansızın yakalayacaktır!” Sanki sen onu biliyor muydun gibi sana soruyorlar. De ki: “Onun bilgisi Allah katındadır, fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” De ki: “Ben kendim için, Allah'ın dilediği dışında ne bir fayda elde edebilirim ne de zarardan kurtulabilirim. Eğer gaybı biliyor olsaydım elbette bundan çok faydalanırdım, başıma kötülük de gelmezdi. Ben yalnızca inanan bir toplum için uyarıcı ve müjdeleyiciyim.” (172-188)⁶⁸

19. Bölüm: Son bölüm olan bu bölümde insanın yaratılmasındaki birlik, çocuk sahibi oluş serüveni ve sonrasında insanların durumu, Allah'ın yaratıcılıktaki teklifi, putlara niçin tapılmaması gerektiği, Allah'ın gerçek dost olmasının sebepleri, Kur'an okunduğunda ve dua edildiğinde olması gereken davranış şekli üzerinde durulmakta ve süre bitirilmektedir.⁶⁹

“Sizi bir tek candan yaratan, kendisiyle mutlu olsun diye ondan da eşini yaratan O'dur. Erkek eşiyile beraber olunca kadın hafif bir yük yüklenir, onu bir süre taşır; hamileliği ağırlaşınca rableri olan Allah'a şu sözlerle yakarlar: “Andolsun, bize kusursuz bir çocuk verirsen kesinlikle şükredenlerden olacağız!” Fakat Allah onlara kusursuz bir çocuk verince, Allah'ın kendilerine verdiği bu nimet hakkında (sanki nimeti veren Allah değilmiş gibi) O'na ortaklar koşarlar. Allah, insanların ortak koştuğu şeylerden münezzehtir. Onlar, kendileri de yaratılmış olup hiçbir şeyi yaratamayan varlıkları Allah'a ortak mı koşuyorlar? Oysa bu varlıkların ne onlara tapanlara yardımı dokunur ne de kendi kendilerine yardımcı olabilirler. Doğru yola ulaşma hususunda onlara yalvarsanız size karşılık vermezler; onlara ha yalvarmışsınız ha susmuşsunuz, sizin için değişen bir şey olmayacaktır. Gerçek şu ki Allah'ın dışında yalvarıp yakardıklarınız da tıpkı sizin gibi birer kuldür. Eğer iddialarınızda doğruysanız haydi onlara dua edin de karşılık versinler! Yürüyebildikleri ayakları mı var onların; tutabilecekleri elleri, görebilecekleri gözleri, işitebilecekleri kulakları mı var onların! De ki: “Haydi ortak olarak gördüğünüz o varlıkları çağırın, sonra bana karşı planınızı kurun, göz açtırmayın bana! Ama bilin ki benim velim, kitabı indiren Allah'tır. O, iyileri koruyup kollar. O'nun dışında yalvarıp yakardıklarınız ise ne size yardım edebilirler, hatta ne de kendilerine yardımları dokunur. Hidâyete ulaşma hususunda onlara yalvarsanız sizi duymazlar, sana bakıyorlar zannedersin, oysa görmezler.” Kolaylığı seç, iyi olanı emret, cahillere aldırma! Eğer şeytandan bir fitleme seni dürtüklerse hemen Allah'a sığın! Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir. Takvâ

⁶⁸ Karaman vd., Kur'an Yolu Meâli, 172-174.

⁶⁹ Okuyan, Meâl-Tefsir, 174-175.

sahipleri, içlerine şeytandan gelen bir saptırıcı fikir doğduğunda O'nu düşünüp hemen gerçeği görürler. (Şeytanların dostları olan inkârcılara gelince,) dostları onları azgınlığa sürükler. Onlar da azgınlıktan hiç geri durmazlar. Sen onlara bir mucize getirmedeğin vakit, "Onu da derleyip toptasaydın ya!" derler. De ki: "Ben sadece rabbimden bana vahyedilene uyarım. İşte bu Kur'an, rabbinizden gelen kanıtlardır, inanan bir topluluk için hidâyettir, rahmettir. Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve sessiz durun ki rahmete nâil olasınız. Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, alçak sesle sabah akşam rabbini zikret, gafillerden olma! Rabbinin katında bulunanlar bile O'na kulluk etmek hususunda kibre kapılmazlar, O'nu tesbih ederler ve yalnız O'na secde ederler." (189-206)⁷⁰

Sonuç

Hz. Peygamber'in ve ashabın Kur'an okuma keyfiyetleri ile ilgili gelen en sahih rivayetlerde onların Mushaf'a eklenen vakf işaretlerinin bulunduğu yerlerde bizler gibi durup durmadığı hususu yer almamaktadır. Bu açıdan vakf işaretlerine riayetin bağlayıcılığı da tartışılabilir bir durum arz etmektedir.

Vakf, kıraatte kelimenin veya âyetin sonunda durmayı ifade eden bir kavramdır. Değişik isimlerle sınıflandırılırsalar da her hâlükârda vakfın mânânın tamamlandığı yerde yapılması uygun görülmüştür. Ancak bir âyette veya âyet bölümünde vakfın nerede yapılacağı Arapça kelime yapısını ve âyetin manasını bilmeyi gerektireceğinden vakf yerlerini göstermek için işaretler koyma gereksinimi doğmuştur. Bu maksada yönelik olarak ortaya konulmuş sistemin İslâm âleminde en çok kabul göreni es-Secâvendî'nin *İlelu'l-Vukûf (Kitâbu'l-Vakf ve'l-İbtidâ)* eserinde yer verdiği م , ط , ج , ز , لا , ص harflerinden oluşan sistemdir. es-Secâvendî'nin bu eserinde yer verdiği ve bütün sûrelere uyguladığı harfler bunlar olmasına karşın Mushafa daha sonra eklenen harfler ve işaretler de ona nispet edilmiş ve hepsine birden Secâvendî işaretleri/harfleri denmiştir. Dolayısıyla Mushaftaki her vakf işareti secâvendî işareti değildir.

Secâvendî'den sonra eklenen bu harfler içerisinde ε vakf harfinin ne için kullanılacağı hususunda mevcut birçok eserde verilen bilgi şöyledir: "Bu işaret rükû alametidir. Kıssa ve mev'izanın burada tamamlanması sebebiyle namazda bu işaretin olduğu yerde rükû edilmesi uygundur." Dolayısıyla bu işaret âyetler arasında konunun tamamlanmasına istinaden namazda kıraatın bitirilip rükûya gidilmesinin tercih edilmesine işaret etmiş olmaktadır. Ancak çalışmamızda da gösterildiği üzere bu vakf harfinin olduğu her yerde mutlak anlamda konunun tamamlandığı.

Sûre içerisinde bir konunun başlangıç ve bitiş yerinin belirlenmesinde en önemli kriterin vakf harfleri değil siyak ve sibak olması daha isabetli sonuçlara götürecektir. Bu bağlamda ε vakfının konulması gereken yeri belirleyecek olan kıtas da bu olmalıdır.

⁷⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Meâli*, 174-175.

Modern dönemde sûrenin daha kolay anlaşılması amacıyla meâl yazımında ve meâllerin içeriğinde müşahede edilen bölümlerler şeklinde görülen bir uygulama vardır. Bu bölümlerde müelliflerin bir kısmı ع duraklarına itibar edip sûre içi konu bölümlemesini yaparken bir kısmı da -Mehmet Okuyan'ın *Meâl Tefsirinde* olduğu gibi- bu durağa riâyeti gerekli görmeden bölümlemeye gitmiştir. Lakin sûrelerin bu şekilde parçalara ayrılması, müelliflere göre parçaların değişebilmesi bağlamın başlangıç ve bitişi açısından durak işaretinin bir mutlaklık anlamına gelmeyeceği sonucunu doğurmaktadır.

Bu bağlamda yaptığımız araştırmada Mushafta yer alan ع duraklarının sûre içindeki konu yönüyle siyak-sibak açısından karşılaştırma yaptığımız esere göre 7., 8., 14., ve 19. bölümler açısından; *Meâl-Tefsir*'deki bölümlerlerden ise 12., 13., 16. ve 18. bölümlerin Mushafa göre daha doğru olabileceği, her ikisindeki 2., 6., 10., 11., 15. ve 17. bölümlerin yerlerinin ortak olduğu; 3., 4., 5. ve 9. bölümlerde her ikisinin de paragraf ayırım yerlerinin isabetsiz olabileceği kanaatine varılmıştır.

Kaynakça | References | مصدر

- Altıkulaç, Tayyar. “Muhammed Tayfûr Secâvendî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36/268-269. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Buhârî, Ebî Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Sahîhu'l-Buhârî*. Beyrut: Dâr-u İbn Kesîr, 2002.
- Câbirî, Muhammed Âbid. *Fehmu'l-Kur'ân* (Nüzul Sırasına Göre Tefsir). çev. Muhammed Coşkun. İstanbul: Mânâ Yayınları, 3. Baskı, 2017.
- Cezerî, Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf. *en-Neşrfî'l-kirââtî'l-aşr*. Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, t.y.
- Coşkun, Muhammed *Mushaf Basımına Yansıyan Yönüyle Secavendi'nin Vakf Sisteminin Yeniden Okunması Eleştiriler-Teklifler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Çetin, Abdurrahman. “Vakf ve İbtidâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. 42/461-463. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Dânî, Ebû Amr Osman b. Said Osman. *el-Müktefâfi'l-vakfe'l-ibtidâ*. thk. Cemaleddin Muhammed Şeref. Kahire: Dâru's-Sahabe, 2006.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. *Kur'ân-ı Kerim*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, 2015.
- Enbârî Ebî Bekr Muhammed b. Kasım b. Beşşar. *Îzâhu'l-vakfe'l-ibtidâ fi Kitâbillâhi Azze ve Celle*. thk. Muhyiddin Abdurrahman Ramazan. Dımaşk: y.y., 1971.
- Endülisî, Ebî Amr ed-Dânî. *el-Beyan fi addi âyi'l-Kur'ân*. thk. Ganim Gaddûri el-Hamed. Kuveyt: y.y., 1994.
- İbn Manzur, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn. *Lisânu'l-Arap*. thk. Abdullah Ali el-Kebir, Muhammed Ahmed Hasebullah. Kahire: Dâru'l-Meârif, t.y., “vegafe”.
- İbrahim, Muhammed Tayyib. *İrâbu'l-Kur'âni'l-Kerim*. Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 4. basım, 2009.
- Karaman vd., Hayrettin. *Kur'ân Yolu Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 9. Baskı, 2019.
- Kazvînî, Hatîb. *el-İzah fi ulûmi'l-belâğa*. Lübnan: y.y. 2002.
- Mâturîdî Ebû Mansur Muhammed. *Te'vilâtu ehli's-sünne*. thk. Fâtıma Yusuf Haymî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2004.
- Nahvî, İbn Hişam. *Muğni'l-lebib*. Kahire: 1964.
- Nehhâs, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. İsmail. *el-Kat' ve'l-i'tinâf*. thk. Abdurrahman b. İbrahim el-Matrûdî. Riyad: y.y., 1992.
- Okuyan, Mehmet. *Meal-Tefsir*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları, 5. baskı, 2021.
- Râzî, Ebü Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *et-Tefsîru'l-Kebîr*. thk. Seyyid İmran. Kâhire: Dâru'l-Hadis, 2012.
- Râzî, Muhammed b. Ebû Bekr. *Muhtaru's-Sıhah*. thk. Muhammed Hatır. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1995.
- Sami, Şemsettin. *Kamûs-u Türkî*. nşr. Ahmet Cevdet, İstanbul: 1996.
- Secâvendî, Ebü Abdillâh (Ebü Ca'fer) Muhammed b. Tayfûr. *İlelu'l-vukûf*. thk. Muhammed b. Abdullah el-İdî. Beyrut: Mektebetü'r-Rüşd, 2. basım, 2006.

Serinsu, Ahmet Nedim. *Kur'ân ve Bağlam*. İstanbul: Şule Yayınları. 3. Baskı, 2018.

Taberî, Ebû Câfer Muhammed b. Cerir. *Câmiu'l-beyan an te'vili âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin. Kâhire: Mektebetu'l-Buhûs, 2001.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *Câmiu'l-Kebir*. thk. Beşşar Avvad. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslamî, 1996.

Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Ömer b. Muhammed el-Harizmî. *el-Keşşâf*. thk. Âdil Ahmed el-Mevcud, Ali Muhammed Muavvid. Riyad: Mektebetü Abikan, 1998.

Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Türkî el-Mısırî el-Minhâcî. *el-Burhan fî ulûmi'l-Kur'ân*. thk. Yusuf Abdurrahman el-Meraşlî. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1990.